STATSTJENESTEMANNEN.

Nr. 12. Oslo, 11 desember 1944.

Unnskyldningene. En av våre fri aviser inneholdt for en tid siden en liten artikkel om en kjent politimann som i krigens förste år var medlem av NS, men som siden har meldt seg ut og nå hörer til dem som ror med lange, seige tak. Avisen fant det nödvendig å gjenkalle i erindringen mannens forskjellige meritter fra den tid da det tyske våpen hadde medgang. Og foranledningen var- for å bruke artikkelens eget uttrykk- at vedkommende hadde forstått å skaffe seg en "heiagjeng" som benyttet enhver anledning til å fremheve hvilken strålende jössing han nå er og de mange utmerkete unnskyldninger som kan anföres til hans fordel.- Dette er ikke noe enkeltstående tilfelle. Mer enn én tidligere NS-mann i administrasjonen har i sin bekjentskapskrets en eller annen beundrer som- til atskillig forbauselse for flertallet av dem som kjenner til forholdet- har det travelt med å fremholde alle de unnskyldninger som gjör seg gjeldende i vedkommendes tilfelle og alle de gode grunner som taler for å "glemme alt det gamle" for hans vedkommende.

Med all respekt for de bolde forsvareres motiver, må det være tillatt å minne om at vi tross alt har å gjöre med folk som har gjort seg skyldig i landsforrederi slik som denne forbrytelse er beskrevet i Norges straffelov.- Det vil ikke være bra for utviklingen av rettsbegrepene her i landet om oppgjöret med disse forbrytere skal bli innhyllet i en atmosfære av "forståelse" og "fordragelighet". La oss derfor se litt på de unnskyldningene som vanligvis blir anført- om de virkelig er av den art at de kan godtas til unnskyldning for den forbrytelse som i krigstid er den alvorligste av alle.- Av og til hörer en sagt:" Han måtte vel melde seg inn..." La oss med én gang slå fast at ingen har måttet melde seg inn i NS. Vi var under press, det er så. Vi måtte alle på et bestemt tidspunkt regne med å bli avskjediget hvis vi ikke falt til fote, og for enkelte var vel muligheten for arrestasjon så nærliggende at den måtte tas i betraktning. Men mer enn dette risikerte vi heller ikke. Hvor det gjaldt folk uten ökonomiske resurser og med familie å forsörge, er det i beste fall forklarlig at de i et svakt öyeblikk gav etter for hensynet til fedrelandet. Den alt overveiende del av statstjenestemennene gjorde det ikke- uten hensyn til forsörgelsesbyrde eller ikke-forsörgelsesbyrde. Er det en unnskyldning for en mann at han er mer karaktersvak og unnfallende en 98 % av hans landsmenn, vel- da unnskylder vi ham.- Så kommer vi til det som av og til blir sagt om nåværende og tidligere NS-medlemmer: at de er "overbeviste nazister" og bare har tatt konsekvensene av sitt politiske syn. Til dette er å si at etter den rettsfølelse som er grunnfestet her i landet, er vold og drap små forbrytelser sammenlignet med det å påtvinge et folk en samfundsordning som det ikke önsker, ja som det endog har en direkte motbydelighet for. Og den som er med på å voldta et helt folk for å tilfredsstille sin maktbrynde, er ikke bedre enn den som er villig til å svike sitt land av pengebegjær. Den som ved medlemskap i NS er gått inn for nazismen i Norge, har ikke bare vært med på å öve vold mot sine landsmenn og anslag mot landets statsforfatning- han har sogar gjort det i ledtog med landets fiender og med direkte stötte av dem. Har han vært"overbevist" om berettigelsen av dette, så kan vi ikke dömme ham mildere av den grunn - tvert imot.- Mer bestikkende er kanskje det argument som stadig höres: at "han mente å tjene landets interesser best" ved å melde seg inn i partiet, fordi Tyskland allikevel ville vinne krigen og at det gjaldt å redde hva reddes kunne og gjöre det best mulige ut av situasjonen o.s.v. Disse selvoppgivelsens argumenter kunne muligens respekteres hvis det var så at vi i en nödssituasjon var overlatt til oss selv og måtte velge en kurs uten stötte av landets lovlige statsmyndigheter. Men som alle vet, var det ikke så. Konge og regjering holdt hele tiden en klar kurs- med full tilslutning av det store flertall av befolkningen (at denne kurs senere har vist seg å være den eneste riktige, skal vi i denne forbindelse ikke påberope oss). En mann med nasjonale instinkter i behold er i en slik situasjon klar over at han har å böye seg loyalt for landets x)presset og lot hensynet til sin egen familie gå foran ..

offisielle politikk - uten hensyn til hva hans personlige oppfatning måtte være. Han vet at illoyalitet i krigstid betyr landsforrederi. I denne forbindelse er det fristende å be heimgjengen om å kaste et blikk på kretsen av de nåværende og tidligere NS-medlemmer som påberoper seg omsorg for landets interesser som grunn for sitt medlemsskap. Man vil måtte lete meget lenge for å finne folk som tidligere har gjort seg bemerket ved samfunnssyn og idealisme. Derimot behöver man ikke å lete for å finne personer som alle sine dager har vært kjentfor å være strebere og opportunister. Gad vite om ikke endog en og annen av de skyldige selv kunne bli vakt til tvil om det ideelle i sin handlemåte hvis han forsökte å ta et overblikk over hva slags folk det er han har fått följe med.
De unnskyldninger som hittil har vært nevnt, er det i og for seg ikke grunn til å ta særlig alvorlige. De faller i all fall ikke tilbake på andre enn dem som gjör dem gjeldende. Anderledes med et annet resonnement som av og til dukker opp i diskusjonen- mer eller mindre kamuflert, nemlig dette at det skal være "etterpåklokskap" å kritisere folk som meldte seg inn i NS i krigens förste tid og som senere har meldt seg ut. Det antydes at det skal ha vært en slik stemning av defaitisme i Norge sommeren og hösten 1940 at folk flest nærmest gikk og talte på knappene om de skulle melde seg inn eller ikke - og at de som ikke meldte seg inn, bör prise sitt héll og ikke hovere over de mindre heldige medborgere som havnet i partiet. Foruten å være bunnlöst usannferdig, inneholder denne påstand en fornærmelse mot det norske folk og den må ikke passere upåtalt. Vi har ennå ikke mistet enhver erindring om det som foregikk i det skjebnesvangre år 1940, og vi tör våge den påstand at i alle lag av befolkningen var reaksjonen mot Quisling og NS spontan og voldsom. Den alt overveiende del av befolkningen anså rent umiddelbart partiets opptreden for landsforrederi, og spörsmålet om innmeldelse ble ikke engang overveiet blandt anstendige mennesker- uansett hva de mente om krigens utfall. Den som har fått et annet inntrykk av stemningen, må ha vært meget uheldig med sin omgangskrets. Vi tör påstå at de som sluttet seg til partiet i 1940, gjorde det i full forståelse av at de derved satte seg utenfor solidariteten med störsteparten av sine landsmenn. Det var i krigens förste tid at det norske folk ble satt på den virkelige pröve. De som dengang sviktet, avslörte en karakterbrist som man idag ikke kan se bort fra- uansett hva vedkommende senere har gjort for å ro seg i land. Har de senere gjort en innsats på den riktige siden og virkelig ofret noe i kampen, så vil nok dette komme dem til gode- om ikke annet så i deres alminnelige omdömme etter krigen. Men vi bör vokte oss vel for å la slike etterfölgende omstendigheter få innflytelse ved bedömmelsen av de handlinger som ble foretatt i de dager da det virkelig gjaldt. Det vil kunne få skjebnesvangre fölger for utviklingen av samfunns- og rettsfölelsen her i landet.

Evakueringen. Når tyskerne og nazistene i fellesskap går så kraftig inn for evakueringen av Nord-Norge skyldes nok dette ikke minst hensynet til arbeidskraften. På den ene siden vil de hindre at de deler av vårt land som nå står foran sin befrielse, kan nyttiggjöre den stedlige befolkning under den fortsatte kamp og samtidig önsker de selv å utnytte arbeidskraften til sine egne formål. Blandt dem som her er mest utsatt er sikkert statens og kommunenes tjenestemenn. Ved å bortföre de offentlige funksjonærer mener man å kunne lamme eller i hvert fall vanskeliggjöre administrasjonen i de områder som blir befridd og som följe av blokaden av offentlige stillinger har en god bruk for dem her sydpå. Vi ber alle offentlige tjenestemenn om å være oppmerksom på dette forhold. At hver enkelt i en given situasjon unddrar seg tvangsevakuering og söker å komme over på den rette siden, er selvsagt og hertil trenges sikkert ingen oppfordring. Overfor dem som blir fraktet sydover mot sin vilje, finner vi å burde innskjerpe den tidligere gitte parole om at de så langt de kan må nekte å la seg beordre til å overta andre stillinger.

Overföring av tjenestemenn til andre etater. Det har ikke så sjeldent forekommet at tjenestemenn innen en etat er blitt beordret til å overta stillinger i andre administrasjonsgrener. Vi er således kjent med at prispolitiet og postverket er blitt forsökt rekruttert på denne måte og i disse

dager har et ikke ubetydelig antall tollfunksjonærer i Oslo fått ordre om å utföre linjetjeneste ved jernbanen. Det er selvsagt blokaden av offentlige stillinger som her gjör seg gjeldende og hvis virkninger de nåværende makthavere på denne måte söker å eliminere. Vi minner derfor de tjenestemenn som blir utsatt for beordring av denne art, om at de så vidt mulig må söke å undra seg herfor.

Riisnæs som politiminister. Som bekjent ble 275 politifolk arrestert i august ifjor og overfört til konsentrasjonsleir i Tyskland. "Politiminister" Jonas Lie har ikke funnet det opportunt å ta fra dem lönnen mens de er i fangenskap. Men mens katten er borte ... Mens Jonas Lie var opptatt med evakueringen nordpå, fungerte Riisnæs som sjef for Politidepartementet og han benyttet anledningen til å söke å få avskjediget de arresterte politifolk, idet han ville at de bare skulle gis en pensjon som hindret familiene fra å lide nöd. Forslaget mötte imidlertid kraftig motbör fra flere hold. Det ble understreket at det var bygget på feilaktige forutsetninger m.h.t. det som var passert ifjor og var i strid med gjeldende lov. Men så ble det under sakens behandling tatt opp motforslag om "å stille de arresterte til disposisjon" med rett til ventelönn, og dette kompromiss gikk igjennem.

Kampen om ungdommen. Vi har för bragt opplysninger om nazimyndighetenes stengning av Valler skole i Bærum. Foranledningen til dette overgrep var, at sökningen til Stabekk skole gikk katastrofalt ned etter at denne skole ble tatt under naziledelse. Elevene sökte over til Valler skole. Da denne ble nedlagt, håpet makthaverne at elevtallet ved Stabekk skole skulle ta seg opp igjen til tross for den nye ledelse. Så ble ikke tilfelle. Skoleungdommens motvilje mot nazifiseringen var for sterk. Elevene sökte nå til Munchs privatskole, til tross for at denne skole hadde forholdsvis dårlige lokaler. Dette brukte nå myndighetene som påskudd til å påby stengning også av denne læreanstalt. Helserådet hadde hatt en del å innvende mot lokalene, men slo seg til ro etter at enkelte reparasjoner og utbedringer var foretatt. Kirke-og Undervisningsdepartementet grep likevel inn og krevde skolen stoppet. Munch anla da sak for å få stengningsforbudet kjent ulovlig. Etter de opplysninger som fremkom under saken, fant departementet at det ikke lenger kunne fastholde pålegget og gjorde fullt tilbaketog. Dermed trodde Bærumsborgerne at forfölgningen av Munchs skole var slutt og at skolen hadde fått arbeidsfred. Men nazistene i bygda visste bedre. I bevisstheten om at det som ikke kan oppnås ad rettens vei, kan gjennomföres ved makt, henvendte de seg til fylkesföreren, som nå har påbudt stengning av skolen - stikk i strid med det stannpunkt departementet så seg nödsaget til å innta etter at saken var bragt inn for domstolene. Vi går ut fra at heller ikke dette overgrep vil öke sökningen til skolen på Stabekk. Skolestriden i Bærum er et av de mange eksempler på at makthaverne ikke skyr noe middel for å få tak i ungdommen. Men det gledelige er at nazistene her som ellers har hentet seg et nytt nederlag i kampen om vår ungdom.

De nye tyske lesebökene er et annet eksempel på at motstanden mot nazifiseringen er like sterk over alt i landet. Kirke-og Undervisningsdepartementet har sendt ut rundskriv om at den tyske nazilesebok skal brukes ved alle höyere skoler. Departementet har ikke myndighet hertil. Det kan bare autorisere læreböker, det er de enkelte skoler som selv avgjör hvilke av de tillatte böker som skal brukes. Departementets påbud er derfor ikke fulgt og det har ikke kunnet foreta noe for å gjennemföre det. Ikke engang rektor Norvik ved Berg skole, en av forfatterne, har kunnet innföre den nye lærebok ved den skole han er satt i spissen for. Hans kollega Waage ved Ullern skole, også en av forfatterne, har måttet nöye seg med et forsök på å innföre boken i sin egen klasse. Da elevene ble oppmerksom på bokens nazistiske karakter, brente de den straks. Bare et fåtall elever rundt om i landet bruker naziboken. Kampen om ungdommen viser hvor makteslöse de nye makthavere står overfor en fast og almindelig passiv motstand.

Veterinærdirektören griper inn. Ved höstsemestrets begynnelse ikk studentene ved de 4 högskoler - Den Tekniske Högskole, Handelshögskolen, Landbrukshögskolen og Veterinærhögskolen - beskjed om at de registreringspliktige studenter måtte holde seg borte fra disse skoler, da de ellers kunne risikere å bli tatt til arbeidsinnsats. Ved den Tekniske Högskole skal det være reagert så mannjamt på denne parole at undervisningen har måttet innstilles. Det samme var tilfellet ved Veterinærhögskolen. Den videre utvikling ved denne skole er imidlertid så interessant, at den fortjener en nærmere omtale. N.S.veterinærdirektören, Steinar Klevar, lot först utfordige en erklæring om at högskolens studenter ikke ville bli utsatt for noe, hvis de straks mötte fram igjen. Da dette ikke hjalp utfordig t ran 11.september 1944 en erklæring om at hvis ikke undervisningen var gjenoppptatt den följende dag, ville skolen bli stengt og funksjonærer og studenter bli arrestert og sendt til Tyskland. Denne erklæring var, som rimelig kan være, en del oppsikt og uro. Neste dag dro direktören selv opp på högskolen for å se hvordan det utviklet seg. Hans hensikt var viss nok også å skre seg de kartotekkort som föres over studentene. Kortene fikk han imidlertid ikke tak i, hvilket bragte ham i det mektigste raseri. Da han sto i begrep med å forlate högskolens område, oppdaget han på gårdsplassen en gruppe på 4-5 studenter, som sto og snakket sammen. Direktören satte kursen rett mot disse og i så stor fart og med så truende mine, at studentene fant det sikrest å ta til bens. Direktören som ennå er forholdsvis ung og sprek satte etter i vill fart og tok begvegen over högskolens stolthet - de store nysåddde plener, hvor han satte noen veldige spor etter seg. Noen av högskolens vedkommende skulle i denne forbindelse ha latt falle en bemerkning om, at dette sikkert blir de eneste spor direktören kommer til å etterlate seg i sitt virke. Klappjakten,förte imidlertid ikke til noe resultat. Senere har det vist seg at den på sitt vis initiativrike direktör har opptrådt helt på egen hånd, idet hans tidligere sjef, minister Hagelin, overfor högskolen har tatt avstand fra sin underordnedes oppförsel. Nå ligger situasjonen ved Veterinærhögskolen visstnok slik an at de registreringspliktige studenter holder seg borte, mens undervisningen best mulig holdes i gang for de övrige studenter.

Rettstilstanden i Norge anno 1944. Ved sorenskriverkontor på Östlandet innfant seg i slutten av oktober, til tid og sted som avtalt, et par som skulle vies. Det skulle imidlertid vise seg at de måtte reise hjem igjen med uforrettet sak. Sorenskriveren var blitt avsatt på dagen, dommerfullmektigen arrestert, mens en sekretær fra et av departementene som var sendt oppover i hui og hast for å bestyre embedet, forsvandt undervejs og ennå lar vente på seg. Som et plaster på såret har vedkommende departement i disse dager anvist brudgommen et belöp av kr. 48.50 til dekning av utgiftene ved den mislykkede reise.

Offentliggjörelse av navn. Som våre lesere vil ha lagt merke til, har vi hittil vist stor forsiktighet m.h.t.offentliggjörelse av navn på statstjenestemenn som har brutt paroler eller på annen måte vist unasjonal opptreden. Vi har vært noe redde for at en slik offentliggjörelse ville kunne virke noe vilkårlig i det enkelte tilfelle og dessuten har vi gjerne villet gi de svake en sjangse til å gå i seg selv. Nå er imidlertid parolene og advarslene blitt gjentatt så mange ganger, at ingen sviker lenger har krav på skånsomhet. Vi vil for fremtiden ikke ha noen betenklighet ved å trekke frem til ofentlig beskuelse enhver som setter seg utenfor den nasjonale front.
Til en begynnelse vil vi imötekomme et lenge fölt savn ved å trekke frem konsulent H.Glenne i Næringsdepartementets avdeling for Industriforsyning Han er ikke medlem av partiet, men har lagt for dagen en usedvanlig tjenestevillighet overfor makthaverne og ikke latt noen anledning gå fra seg til i ord og gjerning å vise sin loyalitet overfor dem og sin vilje til å medvirke aktivt ved gjennomförelsen av nazistenes tiltak - uansett dettes art. Av hensyn til de mange som kommer i forbindelse med ham i stillingsmedför, finner vi å burde gjöre oppmerksom på dette.

Sosialdepartementet. Ekspedisjonssjef Kringlebotten er i disse dager plutselig og uten grunn blitt fjernet fra sitt embede.

VI ÖNSKER VÅRE LESERE EN GOD JUL!